

Ks. Stefan WYLĘŻEK
Małgorzata KOŁODZIEJCZYK

W TROSCE O MŁODYCH W KRAJU I ZA GRANICĄ O działalności Fundacji Jana Pawła II w Rzymie oraz Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej

Fundacja Jana Pawła II jest ściśle związana z pontyfikatem obecnego Papieża. Pontyfikat ten zwrócił bowiem uwagę świata na Polskę, na jej wierność Ewangelii i przeżywanie wartości chrześcijańskich w konkretnej sytuacji społeczno-politycznej końca lat siedemdziesiątych XX wieku. Pozwolił też Polakom na wnikliwe przyjrzenie się sobie i na wyraźniejsze odkrycie obecności kultury polskiej w Europie i na świecie. Wkrótce po wyborze Polaka na Stolicę Piotrową starano się konkretnie zamaniestrować i utrwalić ten fakt historyczny w miejscu, gdzie się on dokonał, a więc w Wiecznym Mieście. Coraz większa liczba pielgrzymów przybywających z Polski do Rzymu oraz świadomość wielowiekowej łączności kultury polskiej z kulturą śródziemnomorską dały impuls do ogólnopolonijnej akcji na rzecz zakupu lub wybudowania domu w Rzymie, który byłby żywym pomnikiem pontyfikatu Jana Pawła II. Również Rada Koordynacyjna Polonii Wolnego Świata, która obradowała w Rzymie w dniach 4-11 listopada 1979 roku, poparła tę akcję. Tak też dzięki ofiarności wielu środowisk polonijnych zakupiono w roku 1980 dom z przylegającym do niego ogrodem przy Via Cas-

sia 1200 w Rzymie. Rok później, 7 listopada 1981 roku, podczas audiencji papieskiej w Auli Pawła VI wręczono Ojcu Świętemu klucze do Domu Polskiego nazwanego jego imieniem. Papież podkreślił wówczas, że Dom ten powinien być „punktem spotkania z kulturami i tradycjami, z różnymi historiami w obrębie jednej wielkiej kultury, która jest kulturą chrześcijańską, tradycją chrześcijańską, historią Kościoła, a także historią ludzkości”.

Ojciec Święty utworzył wówczas Fundację, przed którą postawił konkretne cele. Dziś należą do nich: troska o rozwój i zachowanie dziedzictwa polskiej kultury chrześcijańskiej, gromadzenie dokumentacji i rozpowszechnianie nauczania Jana Pawła II, pogłębianie tradycyjnych więzi między Stolicą Apostolską i narodem polskim, służenie pomocą osobom przybywającym do Rzymu z Polski, jak również reprezentantom Polonii. Pomoc ta obejmuje dostarczanie informacji, a także oferowanie możliwości zatrzymania się w Domu Polskim, udzielanie osobom z Europy Środkowo-Wschodniej stypendiów naukowych, dzięki którym mogą one odbyć formację intelektualną na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

Zadania podjęte przez Fundację spełniają trzy instytucje: Dom Jana Pawła II w Rzymie, Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu oraz Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej. Dom Polski w Rzymie służy pielgrzymom polskim, którzy z kraju lub z innych stron świata przybywają do stolicy chrześcijaństwa. Nie jest on hotelem, lecz miejscem, dzięki któremu pielgrzymowanie nabiera wymiaru religijnego i kulturowego. Zatrzymując się tutaj pielgrzym może uzyskać informacje dotyczące Wiecznego Miasta i jego zabytków pomocne w ich zwiedzaniu. Celem Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu jest z kolei gromadzenie materiałów multimedialnych związanych z osobą i działalnością Ojca Świętego. Na nas bowiem spoczywa obowiązek przekazania następnym pokoleniom tego wszystkiego, co dotyczy Piotra naszych czasów i co jest przedmiotem jego nauczania. Poza dokumentami papieskimi, książkami, albumami i publikacjami wydawanymi w różnych krajach świata, Ośrodek dysponuje działem numizmatycznym, filatelistycznym oraz dokumentacją wizualną i dźwiękową. Zbiory muzealne obejmują dary i pamiątki przekazywane Ojcu Świętemu – przede wszystkim ofiarowane mu przez Polaków – podczas audiencji i podróży papieskich. Poza tym Ośrodek prowadzi akcję wydawniczą, realizuje filmy oraz urządza wystawy dotyczące pontyfikatu Jana Pawła II. Natomiast Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej prowadzi działalność kulturalną i naukową, zmierzającą do spotkania kultury polskiej z kulturą innych narodów. 18 maja 1992 roku rozpoczęto budowę Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie, którego powstanie i działalność stały się możliwe dzięki przemia-

nom w Europie Środkowo-Wschodniej po roku 1989.

Należy podkreślić, że Jan Paweł II podchodzi z wielką troską do problematyki kultury chrześcijańskiej i relacji zachodzących między kulturą a wiarą, gdyż tworząc kulturę, poprzez nią, człowiek sam się urzeczywistnia. Tę bogatą problematykę Instytut podejmuje zatem organizując międzynarodowe sympozja naukowe, przygotowując publikacje książkowe dotyczące zagadnień kultury chrześcijańskiej oraz udzielając stypendiów polskim naukowcom, aby mogli oni prowadzić badania w rzymskich i watykańskich bibliotekach i archiwach.

Początkowo Instytut mieścił się w Domu Jana Pawła II. Jego pierwszym dyrektorem był Stanisław Grygiel. W roku 1984, po przejściu profesora Grygla na Uniwersytet Laterański, nowym dyrektorem Instytutu Kultury Chrześcijańskiej został mianowany ksiądz Marian Radwan, pracownik naukowy Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Wtedy to przeniesiono Instytut do centrum Rzymu; najpierw do pomieszczeń tymczasowo wynajmowanych przy Via Cosale di Pio, a od marca 1985 roku – przy Via di Porta Angelica. Ks. M. Radwan wypracował koncepcję działalności Instytutu, która realizowana jest do dzisiaj. Konkretny program jest corocznie aktualizowany, tak by stanowił odpowiedź na nowe wyzwania stojące zarówno przed Kościołem, jak i przed szeroko rozumianą kulturą chrześcijańską.

Od roku 1995 dyrektorem Instytutu jest ksiądz Stefan Wylęzek, który pracę w nim rozpoczął w roku 1986. Wtedy też zrodził się pomysł, aby Fundacja proponowała Polakom zamieszkałym poza ojczyznę cykl wykładów, na wzór Letniej Szkoły Kultury Polskiej organizo-

wanej przez kilka uniwersytetów w Polsce. Próby zorganizowania takiego spotkania podejmowała już wcześniej Rada Koordynacyjna Polonii Wolnego Świata, ale po kilku latach zaniechano tej inicjatywy. Przygotowując program zajęć poszerzono jednak cele, które stawiała sobie Rada Koordynacyjna. Uznano bowiem, że przedsięwzięcie to powinno mieć poziom akademicki i nie może ograniczać się jedynie do formacji młodych liderów życia polonijnego, promujących kulturę polską poza krajem ojczystym. Nawiązany został kontakt z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, który włączył się w tę działalność. W roku 1987 po raz pierwszy zorganizowane zostały zajęcia Letniego Uniwersytetu Kultury Polskiej w Rzymie.

W zajęciach tych do dziś uczestniczyło 760 osób z 30 krajów. Program Uniwersytetu skierowany jest do wszystkich osób zainteresowanych tematyką kultury polskiej i chrześcijańskiej. Każdego roku Uniwersytet gromadzi słuchaczy w różnym wieku, pochodzących z wielu krajów, wśród których są również zamieszkali poza ojczyzną Polacy. Cieszy fakt, że z roku na rok coraz więcej ludzi młodych – do lat 30 – bierze udział w oferowanych przez niego zajęciach. W pierwszym i drugim roku działalności Uniwersytetu Letniego wykłady prowadzone były tylko w języku polskim. Okazało się jednak, że na te „rzymskie wakacje po polsku” przyjeżdża coraz więcej osób należących do tak zwanej młodej emigracji. Osoby te, chociaż nie mówią po polsku, czują się bardzo związane z kulturą swoich przodków. Dlatego też począwszy od trzeciego roku funkcjonowania Uniwersytetu zajęcia przygotowywane są zarówno w języku polskim, jak i angielskim.

W roku ubiegłym w zajęciach Uniwersytetu Letniego wzięły udział aż 84 osoby z 11 krajów (razem z wykładowcami było 96 osób), wśród których przeważali ludzie młodzi – 45 osób. Po raz pierwszy grupa posługująca się językiem angielskim była liczniejsza od polskojęzycznej – było w niej 55 słuchaczy.

Temat ubiegłorocznych zajęć brzmiał: „Związki kultury polskiej z kulturą europejską i amerykańską”. Odkrycie wartości kultury polskiej na tle kultur innych krajów jest nie tylko interesującym doświadczeniem dla młodego pokolenia Polaków mieszkających poza Polską. Często bowiem skłania ich do autentycznego poszukiwania korzeni polskości i pomaga odnaleźć, nie bez satysfakcji, własną tożsamość narodową. Szkoda jedynie, że młodzi studenci coraz częściej wolą słuchać wykładów w języku angielskim, tak bowiem łatwiej im przyswoić wiedzę i skorzystać z punktów (credits) przyznawanych przez amerykańskie uczelnie za uczestnictwo w wykładach Uniwersytetu.

Jednak wielu uczestników – jak to miało miejsce w roku ubiegłym – przyjechało do Rzymu również po to, aby rozpocząć naukę języka przodków lub pogłębić jego znajomość. Nie brakowało ku temu okazji podczas trzytygodniowego pobytu – chociaż program Uniwersytetu Letniego nie przewiduje zajęć poświęconych wyłącznie nauce języka polskiego, sami uczestnicy byli dla siebie nauczycielami. Po raz pierwszy jednak zaproponowano uczestnikom praktyczne zajęcia pokazujące piękno naszego języka na przykładzie interpretacji wybranych tekstów poetyckich. Zajęcia te prowadził Tomasz Szymański, dyrektor Teatru im. Aleksandra Fredry z Gniezna. Taka forma kontaktu z języ-

kiem polskim cieszyła się wielkim zainteresowaniem studentów. Niejako przedłużeniem i owocem zajęć było wykonanie przez studentów na cmentarzu polskim na Monte Cassino specjalnie przygotowanego programu słowno-muzycznego oraz prezentacja w Asyżu poetyckiej refleksji poświęconej św. Franciszkowi.

Dla dopełnienia obrazu działalności Uniwersytetu Letniego należy wspomnieć o stypendiach dla młodych uczestników z krajów byłego Związku Radzieckiego, którzy często wywodzą się z polskich rodzin. Organizatorzy Uniwersytetu co roku zapraszają do udziału w rzymskim programie cztery osoby ze Wschodu zaangażowane w życie kulturalne swoich środowisk. W trzytygodniowym letnim programie wzięło dotychczas udział około pięćdziesięciu młodych ludzi z Białorusi, Litwy, Łotwy, Ukrainy i Rosji. Poprzez swoją obecność w gronie rzymskich studentów Fundacji współtworzą oni doświadczenie spotkania kultur.

Letni Uniwersytet w Rzymie ma swoją specyfikę, która odróżnia go od podobnych inicjatyw podejmowanych przez poszczególne uniwersytety w kraju. Na trzy tygodnie gościnny Dom Polski staje się bowiem oazą polską w Rzymie, gdzie Polacy w różnym wieku, mieszkający w różnych krajach, czują się niczym u siebie w domu.

Mówiąc o działalności Instytutu Kultury Chrześcijańskiej na rzecz zbliżenia kultur, nie sposób nie wspomnieć o organizowanych z tą myślą w kraju i za granicą sympozjach międzynarodowych. Było ich do tej pory szesnaście. Większość materiałów ze spotkań została opublikowana w formie książkowej. Warto w tym miejscu wymienić te sym-

pozja, które zaznaczyły obecność Instytutu w środowisku akademickim, wskazując na jego troskę o sprawy kultury chrześcijańskiej. Pierwsze z nich to: „Dziedzictwo chrześcijańskiej kultury europejskiej w świadomości współczesnych”, zorganizowane w Rzymie w roku 1986. Uczestniczyli w nim naukowcy z Polski, Włoch, Francji i Niemiec. Duże znaczenie miało również sympozjum poświęcone 1000-leciu chrztu Rusi Kijowskiej, zatytułowane „Początki i rozwój chrześcijaństwa sławo-bizantyjskiego. 1000-lecie chrztu Rusi Kijowskiej”, które zorganizowane zostało w roku 1988 wspólnie z włoskim Instytutem Historii Średniowiecza. Było to doniosłe spotkanie naukowców z wielu krajów Europy i ze Stanów Zjednoczonych Ameryki. Trzecie z sympozjów, o których należy wspomnieć, zatytułowane było „Tradycja społeczno-kulturowa Białorusinów, Polaków, Litwinów i Ukraińców”. Miało ono miejsce w Rzymie w roku 1990, i zapoczątkowało serię spotkań w poszczególnych krajach, zorganizowanych wspólnie z lubelskim Instytutem Europy Środkowo-Wschodniej, kierowanym przez prof. Jerzego Kłoczowskiego. Rzymskie spotkanie zostało uwiecznione publikacją pod tytułem *Belarus, Lithuania, Poland, Ukraine. The Foundations of Historical and Cultural Traditions in East Central Europe* (Rome 1994). Stanowiło ono cenne forum wymiany spojrzeń na łączącą te kraje historię i geografie – jesteśmy przecież najbliższymi sąsiadami.

Do ważnych inicjatyw Instytutu zaliczyć należy także dwa sympozja zorganizowane wspólnie z księdzem profesorem Tadeuszem Styczniem i kierowanym przez niego Instytutem Jana Pawła II w Lublinie. Materiały pierw-

szego z nich zamieszczone zostały w książce *Problem wyzwolenia człowieka* (Rzym 1987). Natomiast drugie sympozjum podjęło kwestię nauczania, które Ojciec Święty przekazał nam podczas swojej trzeciej pielgrzymki do Ojczyzny, i zostało uwieńczone publikacją *Ewangelia i kultura* (Lublin 1988).

Problematyką kultury chrześcijańskiej zajmuje się skromna, dwuetatowa pracownia naukowa Fundacji Jana Pawła II, która jest częścią Instytutu i mieści się w Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie. Kieruje nią ks. M. Radwan. Do jej ważniejszych publikacji w ostatnich latach należy praca O. Haleckiego *Od Unii Florenckiej do Unii Brzeskiej* (Lublin 1997), trzypięciotomowy inwentarz materiałów do dziejów Kościoła katolickiego w archiwach gubernatorów wileńskich, mińskich i grodzieńskich; książka J. Borejki Chodźki *Diecezja mińska około 1830 roku* (Lublin 1998), *Repertorium kościołów i klasztorów w archiwach petersburskiego Kolegium Duchownego (1797-1914)* (Lublin 1998). Niewątpliwie ważnym wydarzeniem było wydanie dwutomowych *Dokumentów nauki społecznej Kościoła* (Rzym-Lublin 1996), a także, po rosyjsku, *Śpiewnika kościelnego dla katolików i katechez Ojca Świętego do Credo* – w czterech tomach (Moskwa 2000). Pracownia lubelska wydała także w języku rosyjskim kilka podręczników teologicznych używanych dzisiaj na Wschodzie (autorstwa ks. J. Majki, ks. A. Zuberbiera, ks. S. Nagiego, s. J. Ehrlich). Przetłumaczono na język rosyjski *Pogadanki z etyki* ks. A. Szostka. Ponadto wydano w Krakowie pozycję *Kościół w Rosji i na Białorusi w relacjach duszpasterzy (1892-1926)* (1999). Trwają prace nad raportem *Kościół unicki w zaborze rosyjskim (1796-1839)*.

Od roku 1987 Instytut wydał już czterdzieści osiem pozycji książkowych. Początkowo były one publikowane w Rzymie, obecnie zaś wydawane są w Polsce, z pomocą instytucji, które mają podstawy prawne do tego typu działalności. Warto tu wspomnieć, że oprócz wydawanego wspólnie z Instytutem Jana Pawła II KUL kwartalnika „Ethos”, w Watykanie ukazuje się „Kronika Rzymska”. Publikowane są też od lat kolejne tomy *Bullarium Poloniae*, które zawierają dokumenty Stolicy Apostolskiej dotyczące stosunków polsko-watykańskich czy też polsko-rzymskich, począwszy od chwili przyjęcia chrztu przez Polskę aż do czasów najnowszych. Dokumenty te odzwierciedlają charakter relacji łączących Polskę ze Stolicą Apostolską i wyraźnie wskazują na ciężenie Polski ku kulturze śródziemnomorskiej.

Ważnym momentem w rozwoju Fundacji Jana Pawła II było jej otwarcie się na Wschód, które umożliwiła nowa sytuacja społeczno-polityczno-ekonomiczna. Sytuacja ta stała się wyzwaniem i szansą dla nowych krajów i wspólnot chrześcijańskich, które chcą pełniej żyć Ewangelią i potrzebują intelektualnego i humanistycznego oparcia. Istotnym działaniem prowadzącym w tym kierunku były wizyty ks. M. Radwana w Nowosybirsku, Tomsku, Karagandzie, Akmole oraz na Litwie i Białorusi. Fundacja włączyła się w pomoc wspólnotom wschodnim przez przygotowanie kadr inteligencji zaangażowanej w życie Kościoła i krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Działania te obejmują pomoc stypendialną dla młodych ludzi, którzy podejmują studia w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Fundacja Jana Pawła II pokrywa w całości koszt ich pobytu na studiach w Polsce oraz otacza

ich opieką duszpasterską, tak aby wraz z rozwojem intelektualnym dojrzewała w nich wiara i umacniała się chrześcijańska postawa życiowa. Aktualnie Fundacja udziela pełnych stypendiów 145 osobom z 9 krajów Europy Środkowej i Wschodniej. 140 osób ukończyło już studia i powróciło do rodzinnych krajów.

Pomocą dla młodzieży ze Wschodu jest wspomniany Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie, który służy jako akademik. Powstał on dzięki pomocy finansowej Fundacji Connelly z Filadelfii. Kierowanie budową zlecono księdzu Radwanowi, który po jej zakończeniu w roku 1994 został pierwszym dyrektorem nowej placówki. Z akademika korzystają studenci: zarówno osoby świeckie, jak i duchowne. Dla tej grupy przyszłych studentów po raz pierwszy zorganizowany został w roku 1999 kurs przygotowawczy. Trwał on siedem tygodni, a zajęcia obejmowały: język polski, wprowadzenie do przedmiotu wybranego jako kierunek studiów (matematyka, biologia, wprowadzenie do filozofii, historia, literatura polska, język łaciński) oraz język obcy (angielski lub niemiecki). Prowadzili je pracownicy KUL. Celem kursu było przygotowanie stypendystów do podjęcia studiów, umożliwienie im zapoznania się z polskim słownictwem naukowym, nauczenie ich sporządzania notatek, streszczeń czy pisania recenzji. Kurs pozwolił im również na integrację z nowym środowiskiem i umożliwił lepsze wzajemne poznanie się.

W tym roku Fundacja udzieliła stypendiów na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim 145 osobom pochodzącym z 9 krajów, w tym 67 osobom z Ukrainy, 39 – z Białorusi, 14 – z Litwy, 9 – ze

Słowacji, 5 – z Kazachstanu, 4 – z Rosji, 3 – z Łotwy, 2 – z Czech, 2 – z Mołdawii. Kierunki podejmowanych studiów przedstawiają się następująco: teologia – 50 osób, psychologia – 27, pedagogika – 15, ekonomia – 10, polonistyka – 8, historia – 7, muzykologia – 5, socjologia – 5, prawo kanoniczne – 5, filozofia – 5, filologia klasyczna – 3, nauki o rodzinie – 3, ochrona środowiska – 1, prawo – 1. Wśród stypendystów jest szesnastu księży, pozostali zaś to osoby świeckie.

Większość stypendystów Fundacji zdała egzaminy magisterskie, a ośmiu obroniło prace doktorskie. Po powrocie do swoich krajów rozpoczęli oni pracę zgodnie ze swoim przygotowaniem uniwersyteckim. Jeden ze stypendystów, ks. Marian Chowaniec, został mianowany biskupem pomocniczym diecezji Nitra (Słowacja), inny jest wikariuszem generalnym w diecezji Ostrava (Czechy), kolejny zaś został oficjałem Sądu Biskupiego w Koszycach (Słowacja). Kilkunastu absolwentów-stypendystów Fundacji podjęło obowiązki dydaktyczne w seminariach duchownych na Słowacji, Ukrainie i Białorusi. Niektórzy wykładają w instytutach katechetycznych w Gródku Podolskim (Ukraina) i w Wilnie (Litwa). Prowadzą także katechizację dzieci i młodzieży. Pracują w szkołach jako nauczyciele, jak również w środkach społecznego przekazu (w prasie i radiu). Dwóch absolwentów-psychologów pracuje w Caritas w Sankt Petersburgu.

Fundacja stara się utrzymywać kontakt z byłymi stypendystami. Służy temu „Biuletyn” informujący o działalności Domu Jana Pawła II w Lublinie i o życiu środowiska akademickiego.

Niezależnie od programu funkcjonującego w Lublinie Polski Instytut Kul-

tury Chrześcijańskiej realizuje też program stypendialny (jedno- lub dwumiesięczny) przeznaczony dla polskich naukowców, którzy w celu realizacji konkretnego projektu badawczego chcą przeprowadzić kwerendę w bibliotekach rzymskich. Corocznie stypendia takie otrzymuje piętnaście osób. Każdego roku Fundacja występuje również o dwa półroczne stypendia dla młodych pracowników naukowych (do 30 lat) na Uniwersytecie w Pavii. Natomiast trzy stypendia przeznaczone są w Polsce dla doktorantów opracowujących tematy związane z problemami kultury chrześcijańskiej w naszym kraju.

Na zakończenie należy podkreślić, że Fundacja może prowadzić wszystkie swoje dzieła dzięki temu, że otoczona jest dobrocią i życzliwością przyjaciół,

którzy poprzez pomoc moralną i finansową pozwalają jej funkcjonować. Można powiedzieć, że Fundacja przekroczyła granice Polski i polskiej kultury. Zyskała bowiem przyjaciół, w których żyłach co prawda nie płynie polska krew, ale którym bliska jest osoba i nauczanie Jana Pawła II. Istnieje obecnie trzydzieści pięć Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II działających w szesnastu krajach, nawet w Singapurze. Wiele z tych Kół wspomaga Fundację z uwagi na uniwersalną problematykę obecną w nauczaniu Jana Pawła II, które wznosi się ponad kultury, rasy czy narody. Dzięki swojej osobowości, charyzmatowi łączenia ludzi różnych ras, kultur, narodów i wyznań Jan Paweł II stał się rzeczywiście autorytetem powszechnym.